

Udklip fra kapitlet Lenin, partiet, diktaturet

Men hvem skulle da lede denne stat? Det skulle principielt proletariatet. Eller mere præcist: Proletariatet selv rummede en »avantgarde« der kunne »lede og organisere nyordningen og være lærer, leder, fører for alle arbejdende og udbyttede, når det gælder om at organisere deres samfundsliv uden bourgeoisiet og mod bourgeoisiet.«¹⁶⁹ Denne avantgarde var *partiet*.

Teorien om og den praktiske realisering af partiets opbygning og rolle, før, under og efter revolutionen, var og forblev et afgørende særtræk ved den udløber af marxismen der blev kendt under navnet *leninismen*.¹⁷⁰ Partispørgsmålet spillede allerede en rolle for opsplittningen af det *Russiske Socialdemokratiske Arbejderparti* i 1903, i *mensjevikker* og Lenins *bolsjevikker*.¹⁷¹ Hvor mensjevikkerne ønskede et bredere parti, krævede Lenin opbygning af et stærkt disciplineret, konspiratorisk og centraliseret eliteparti af velskolede revolutionære. Et partisyn der var udsprunget af Zar-diktaturets hårde forfølgelse af de russiske socialdemokrater, og som forblev Lenins grundlæggende position op til revolutionerne i 1917.¹⁷²

Det var Lenins stadige opfattelse at kun et sådant avantgardeparti korrekt kunne tolke proletariatets sande klasseinteresser og lede folket i kampen for befrielse og hen mod kommunismen. Derimod er det mere tvivlsomt om Lenin havde ønsket at

partiet efter oktoberrevolutionen, så *fuldstændigt* som tilfældet efterhånden blev, skulle overtage og udhule de oprindeligt demokratiske soldater-/ (bonde-) og arbejderråd, sovjetterne.¹⁷³

I september 1917 forestillede Lenin sig angiveligt at der stadig var mulighed for en fredelig socialistisk videreudvikling af den borgerlige februarrevolution – hvis sovjetterne selv proklamerede at de havde overtaget statsmagten. I så fald kunne disse »sikre en fredelig udvikling af revolutionen, folkets fredelige valg af sine repræsentanter, partiernes fredelige kamp indenfor sovjetterne, gennemprøvelsen af de forskellige partiers program i praksis, magtens fredelige overgang fra et parti til et andet«. Men hvis denne mulighed forpassesdes, forudså Lenin en katastrofal borgerkrig som arbejderklassen ganske vist til sidst ville vinde, »men denne krig kan blive meget hård og blodig, den kan koste titusinder af godsejere, kapitalister og med disse sympatiserende officerer livet.«¹⁷⁴

Det endte som bekendt med væbnet opstand, opløsning af den forfatningsgivende forsamling, borgerkrig, og ikke med »partiernes fredelige kamp indenfor sovjetterne«¹⁷⁵. Og straks efter bolsjevikernes magtovertagelse indledtes en sådan intimidering af politiske modstandere at nogle af Lenins egne folkekommissærer som tidligere beskrevet udtrådte af regeringen i protest. Også udenlandske revolutionære var stærkt bekymrede for sovjetmagtens demokratiske fremtid – som kommunisten Rosa Luxemburg der i efteråret 1918 fra sit tyske fængsel profetisk og indtrængende advarede bolsjevikkerne mod den form for proletariatets diktatur der var under udvikling: »Men med undertrykkelsen af det politiske liv i hele landet, må også sovjetternes liv blive stadig mere lammet. Uden almindelige valg, uden uhæmmet presse- og forsamlingsfrihed, uden fri meningsudveksling, uddør livet i enhver offentlig institution, ... et par dusin partiledere dirigerer og regerer med uudtømmelig energi og grænseløs erfaring, ... – sandelig et diktatur, dog

ikke proletariatets diktatur, men kun en håndfuld politikeres diktatur, ...«¹⁷⁶

Luxemburg skrev dette på et tidspunkt hvor den militariseringende borgerkrig allerede rasede. Men også på et tidspunkt hvor der stadig var tro på at den russiske revolution ville brede sig til det fremskredne Vesteuropa, hvorfra det tilbagestående Rusland så kunne hente hjælp og proletarisk støtte. En isoleret socialistisk udvikling af bondelandet Rusland havde bolsjevikkerne nemlig ingen tiltro til (først Stalin knæsatte i midten af 1920'erne teorien om at *socialisme i ét land* var mulig).¹⁷⁷ Men indtil revolutionen havde bredt sig, måtte bolsjevikkerne koncentrere sig om at bide sig fast og kæmpe for livet i borger- og interventionskrigen. Hertil krævedes den stærkeste disciplin og centralisering af magt og ressourcer, var den ikke unaturlige opfattelse. Og det var her – under borgerkrigens centraliseringsproces – at udviklingen afgørende tog fart mod en militariseret partistat og en fuldstændig nedbrydning af sovjeternes politiske vitalitet.¹⁷⁸

Og da bolsjevikkerne mod slutningen af 1920 i det store og hele havde sejret i borgerkrigen, var omverdenen dog ikke blevet socialistisk. Partiet så sig derfor stadig omringet af mere eller mindre fjendtlige kræfter: Uden for landets grænser af anti-bolsjevikiske statsmagter – vestlige og japanske interventionshære havde direkte bekriget bolsjevikkerne under borgerkrigen.¹⁷⁹ Og indenfor landets grænser af det meget store folkeflertal – bønderne. Bønderne som nok havde fået jord i 1917, men som efterfølgende var blevet presset til det yderste af bolsjevikernes desperate tvangsrekvisitioner af korn til brødføddning af hær og bybefolkning. Samtidig var det i forvejen beskedne industriproletariat praktisk talt forsvundet under borgerkrigens kaos.

I denne livstruende belejringstilstand ophøjede Lenin så at sige situationens tvang til en principiel dyd: afsværgede al politisk pluralisme og pressefrihed, konstaterede at da proletariatet

var nedbrudt kunne diktaturet alene »udøves af en avantgarde« – og gav samme avantgarde (partiet) *carte blanche* ved at erklære at »diktatur« videnskabeligt set ikke betød andet end »myndighed, uhæmmet af enhver lov, absolut utøjlet af alle regler, og baseret direkte på magt.«¹⁸⁰ Sovjetmagt var reelt blevet bolsjevik-magt, *proletariatets diktatur* var reelt blevet *partiets diktatur*.

Men alt sammen altså ikke tegn på styrke. Bolsjevikkerne havde brug for hjælp. International hjælp.

Læs videre i bogen

Noterne til klippet ses nedenfor (fremhævet)

- 157 Bomholt s. 26.
- 158 Schmidt s. 264. Og s. 280 ser Schmidt »en fundamental modsætning« mellem kommunisternes mål og midler.
- 159 Se Chalk/Jonassohn s. 195-203. (Og militærkuppet 1973 mod Chiles demokratiske socialistregering ses stadig i dag forsvaret med henvisning til den nødvendige etablering af en liberal orden – se fx direktør Morten Hesseldahl i *Politiken* 29.5.04 og 9.6.04).
- 160 Se Rendtorff.
- 161 Se Krarup, citaterne s. 142, 144. Om slægtskabet med marxisme og lighedslære se s. 95-115, 140f. At menneskerettighederne er udemokratiske begrundes s. 90-95.
- 162 Se Frisch s. 263 (passagen fra Manifestet ses i Marx3 s. 36).
- 163 Her citeret fra C.Sørensen s. 8. Kautsky var redaktør for de tyske socialdemokraters teoretiske tidsskrift fra 1883-1917.
- 164 Se fx ibid. s. 9. Engels formuleringer: se Marx1 s. 479.
- 165 Lenin: *Den proletariske revolution og renegaten Kautsky*. Udgivet første gang 1919. Det følgende er hentet fra onlineudgaven beliggende på <http://www.marxister.dk/bog.php?id=56&forf=3> (Lenin4)
- 166 Se <http://www.marxister.dk/vis.php?id=358&forf=3>
- 167 Se <http://www.marxister.dk/vis.php?id=183&forf=3>
- 168 Lenin2 s. 40f.
- 169 Lenin2 s. 32.
- 170 Stalin kanoniserede Lenins lære i 1924 (i en forelæsningsrække på Sverdlov universitet): »Leninismen er marxismen i imperialismens og den proletariske revolutions epoke«. Se J.V. Stalin: *Leninismens grundlag*. Kbh. 1983. Citatet: s. 8.
- 171 Bolsje = flere, mensje = færre. På det Russiske Socialdemokratiske Arbejderpartis 2. kongres i 1903 fik Lenins fløj flertal i ledelsen og kaldtes herefter bolsjevikker, også selvom flertallet senere skiftede flere gange. Bolsjevikkerne betegnede sig som kommunistparti fra 1918: RKP(b), 1925: SUKP(b), 1952: SUKP (danske forkortelser). Det lille b i parentes stod for »bolsjevikker«.
- 172 Se Harding s. 28-37. Harding (s. 37) mener dog at fraktionerne ikke stod så fjernt fra hinanden i spørgsmålet. Bl.a. accepterede men-

sjevikkerne i 1906 centrale dele af Lenins partisyn, mens Lenin bevægede sig mod en mere åben opfattelse.

173 Sovjetter skød op overalt i Rusland i 1917 – i by, på land, ved front og militærforlægninger. Harding s. 98. Soldatersovjetterne repræsenterede (i 1917) i realiteten bønderne.

174 Fra artikel trykt d. 26.-27. sept. 1917 i bladet *Rabotsjij Putj* nr. 20 og 21. Optrykt i Lenin3 s. 185-197. Citaterne her: s. 196f.

175 Hvilket dog heller ikke umiddelbart ville have indebåret fuld *almindelig* stemmeret, da sovjetterne ikke omfattede alle samfundslag.

176 Luxemburg s. 71f.

177 Se fx Hobsbawm s. 73f., 79. Stalin om sin teori: se fx. Stalin s. 142-151. Teorien tilskrives ofte alene Stalin – men dukkede første gang op som sidetema i et indlæg af den fremtrædende bolsjevik Bukharin. Noack s. 87; Conquest s. 68.

178 Se fx Harding s. 159-161.

179 Japanerne forlod først Vladivostok i 1922, jf. Bekker-Nielsen1 s. 290.

180 Lenin-citater hentet fra Harding s. 161f. (min overs. fra engelsk). Om hele denne udvikling: *ibid.* s. 159-169; Werth s. 53-131.

181 Om Zimmerwald-bevægelsen samt optakten til og stiftelsen af Komintern, se Kirby s. 15-30; Schmidt s. 80f.

182 Her citeret fra Schmidt s. 80.

183 Citaterne her er fra de »21 Optagelsesbetingelser« fra 1920 (se nedenfor), §17 hhv. §15. 21 Opt.bet. s. 37.

184 Se Dybdahl s. 134, 185.

185 Samtlige betingelser ses optrykt i 21 Opt.bet. s. 34-38, hvorfra det følgende er hentet. Kongressen afholdtes 19.7-7.8 1920.

186 Her citeret fra Thing/Bloch s. 37.

187 Se fx DKP's 1974-organisationspjece (inkl. partilove fra 1958): Emanuel s. 13, samt s. 55 §10. Og se Thing/Bloch s. 79f.

188 I det sovjetiske kommunistparti under Stalin var den *demokratiske* centralisme naturligvis en *fuldstændig* illusion.

189 Citeret fra Jacobsen1 s. 116.

190 Se Sidenius s. 54-60, Thing3 s. 19, McDermott s. 36.